

Mosevand i sprøjten?

Hvordan sæd kan læses som en kulturel beskrivelse af maskulinitet

Lisa Jean Moore: Sperm Counts: Overcome by Man's Most Precious Fluid. New York University Press 2007, 201 s., 19 \$.

Af Gry Høngsmark Knudsen

Hvem husker ikke Niels Olsen i filmen *Den eneste ene*, der som en inkarneret vatpik fortæller hvem som helst om sin uproduktive sæd – eller mosevand – som han omtaler det. Replikken om Nillers mosevand fungerer i filmen også som en karakteristik af *manden* Niller, ligesom sin sæd har han nemlig heller ingen gennemslagskraft – det er med andre ord konen, der har bukserne på, og det er også hendes personlighed, der sørger for at de får et barn. Heldigvis for Niller dør konen, så han endelig får mulighed for at vise sig som en mand og vise resten af verden, hvor køkkenskabet skal stå. Men det er ikke alle mænd, der som Niller oplever at være nødvendige for nogen eller for livet som sådan – som TV2 ville have sagt det. Og netop sammenhængen mellem sæd og maskulinitet er det, det handler om her. I bogen *Sperm Counts: Overcome by man's most precious fluid* undersøger den amerikanske sociolog Lisa Jean Moore, hvordan vores kulturelle forståelse og fremstilling af sæd siger en hel del om maskulinitet før og nu.

Som mand så sæd

Den eneste ene er ikke ene om at sætte lighedstegn mellem mand og sæd, det viser Moore for eksempel i gennemgangen af børnebøger om seksualoplysning. Her viser hun, hvordan sæden gøres menneskelig – men på trods af, at sæden kan blive til næsten hvad som helst eller ingenting overhovedet – så fremstilles sæden altid som en mand og i særlig grad som den mand, sæden kommer fra: ryger han cigar, så gør sæden det også (16). Men ligheden med producenten er ikke det eneste, der fremhæves, når børn skal lære om, hvordan de bliver til. Undervejs konstrueres også en aktiv-passiv dikotomi, som sætter lighedstegn mellem den passive, modtagende kvinde/ æg og den aktive, angribende mand/ sæd, Moore viser gennem sine analyser af børnebøger, hvordan vi allerede tidligt får grundlagt ret faste og ensidige forestillinger om begge køn. Og Moore går videre endnu, hun viser, at det ikke bare er nutidige forestillinger, men forestillinger, der er funderet langt tilbage i tiden. Historien om, at sæd ligner den mand, den kommer fra, hører således sammen med Thomas af Aquinas morallære om sæd, han mente nemlig, at sæd havde indbygget en intention om at skabe en kopi af sig selv – en mand. Kvinder, derimod, opstod hvis sæden var svag (s. 20).

Men at *Sperm Counts* drejer sig om meget mere end reproduktion, bliver hurtigt klart for læseren. Moore undersøger både de teknologiske, medicinske og sociale sider af sæd, og hvordan de tre dele medvirker til at skabe en bestemt forståelse af vellykket maskulinitet –

og hvordan det ofte er en temmelig selvmodsigende forståelse!

Moore undersøger repræsentationer af sæd for at se på, hvilke normer, værdier og tabuer, der kulturelt knyttes til sæd og maskulinitet. Desuden undersøger hun, hvordan disse normer omkring sæd og maskulinitet er forbundet med en bestemt social betydning, som leder til en bestemt forståelse af, hvordan menneskelivet hænger sammen.

De kulturelle repræsentationer undersøger hun gennem de førnævnte børnebøger, hvor hun fokuserer på, hvordan sæden tillægges "renlivede" værdier som den gode kriger, der gør mor gravid, eller vinderen, der ved fair play og hurtighed har udkonkurreret de andre sædceller i kampen om ægget. Derefter peger Moore på, at de samme normer videreføres i det, hun kalder sexunderholdningsindustrien – det drejer sig i bund og grund om pornografi og prostitution. Her peger hun på, at ejakulationer repræsenterer succesfuld mandlig seksualitet. Sæden er således det synlige bevis på, at manden er blevet tilfredsstillet. Den idoldyrkelse af sæd, som etableres for børn i børnebøgerne, videreføres og fetishes yderligere i særligt pornoindustrien, her er ejakulationen nemlig hele meningen med "showet", eftersom ejakulationen er selve historiens klimaks og punktum og derfor også fremstilles grundigt og gentagende. Her peger Moore også på, at jo mere opmærksomt samfundet som helhed er blevet på sæd som bærer af alle former for seksuelt overførte sygdomme, jo mere fokuseret bliver pornografien på sædens glorificering, for eksempel er en ny genre vokset frem med fokus på kvinder, der bare ikke kan få nok af sæd som drink eller som indsmøringsmiddel (82). Moores pointe er her, at det netop er pga. samfundets fokus på sæd som problematisk, sygdomsfremkaldende og uproduktivt, at pornografiens begejstring for sæd er blevet et hit.

Sædbanker og kriminaltekniske undersøgelser

Fra at fokusere på sædens repræsentationer går Moore i de næste kapitler over til at se på sædens sociale betydning i forbindelse med sædbanker og kriminaltekniske undersøgelser. Og det er på både forplantningsområdet og som fældende bevis, at sæd faktisk skaber problemer for sit ophav. I sædbankernes verden markedsføres sæd på forskellig vis, men ofte med en anonym donor som cover story. Ligesom når fokus er på sædens repræsentation, antager sæden også sin producents egenskaber og kompetencer, f.eks. er det ikke kun de genetiske træk som hår og øjenfarve, der beskrives i sædens "personal ad", men også uddannelse og fritidsinteresser. Og det betyder at sædbankerne ikke kun markedsfører muligheden for at få børn på andre måder end det heteroseksuelle samleje, men også bliver storsælgere af

hegemonisk maskulinitet. Igen og igen pointerer sædbankerne, hvor få mænd der faktisk bliver udvalgt som sæddonorer. Det er dog også påfaldende at efterspørgslen på sæd ikke knytter sig til bestemte etniske grupper, og der er således en bred etnisk variation i sædbankernes udbud, derimod fokuseres der meget på succes, uddannelse og sociale færdigheder. Moore citerer i bogen en læge for at sige, at der ikke er særlig stor efterspørgsel på landsbytosser. Derfor har sædbanker ikke noget stort fokus på at skaffe sæd fra landsbytosser, og således fungerer sædbankerne som opretholdere af det maskuline magthierarki. Moore peger på, at sædbankernes fokus på "the perfect daddy" tilsyneladende forstærker den krise, som for tiden opleves af nogle mænd. Således har flere amerikanske højrefløjdebattører protesteret mod enlige og lesbiske kvinders ret til at købe sæd, fordi de mener, at manglen på en far i almindelighed, og en biologisk far i særdeleshed, er årsagen til alt fra narkomani og kriminalitet til teenagegraviditeter (113-114). Her understreger Moore, at debattørerne taler mod bedre vidende, eftersom disse problemer oftest har sociale rødder og ikke kan siges at være forårsaget af en manglende far. Men som hun også fastslår, så er essensen af kritikken heller ikke, at samfundet skal til at stille specifikke krav til samvær mellem fædre og børn, men at ikke-heteroseksuelle forældreformer er unaturlige, og at det er "det unaturlige", der opfattes som truslen mod faderskabet.

Og lige så truende som sædbankernes sortering af due-lige og ønskværdige fædre fra de uønskede er kriminalteknologiens afsløringer af mænd som voldtægtsforbrydere. Sæd kan nu bruges som bevismateriale i sager om seksuelle forbrydelser, og ved at etablere DNA-registre er det også muligt at afsløre forbindelser mellem hidtil ikke forbundne sager. Moore sammenligner DNA-registre med "the clinical gaze", som Foucault udpeger i *The birth of the clinic* (122). I forlængelse af DNA-registrene er det i USA blevet langt mere almindeligt at anholde mænd på et løst grundlag, fordi det giver mulighed for at tage en blodprøve og derved kunne tjekke prøven i registret – det kunne jo være der var bid! På den måde bliver selve maskuliniteten mistænkeliggjort, fordi enhver mand kan betragtes som en mulig forbryder, uden at han nødvendigvis har gjort noget. Og også i relation til DNA-registrene træder det maskuline hierarki i effekt, med penge og magt et det nemlig muligt at betale eller bestikke sig ud af registret. DNA-registre har således social slagside og virker ikke nødvendigvis som det effektive og objektive opklaringsredskab, som det præsenteres som. Så selv om DNA-prøver i nogle tilfælde også har været med til at frikende uskyldigt dømte, så mener Moore at fejringen af DNA – og dermed sæd – som bevismateriale kan lede til overbejstrede fejlslutninger, f.eks. som forsøg på at udpege "det kriminelle gen".

En moralsk dom

I en længere historisk redegørelse dokumenterer Moore, hvordan den medicinske forskning er gået fra i 1800-tallet at kunne identificere den enkelte sædcelle til i

1990'erne at kunne udpege den individuelle DNA-profil i en enkelt sædcelle. Men som Moore peger på, så er DNA muligvis bevis på en bestemt identitet, men ikke nødvendigvis bevis på, at identiteten tilhører en forbryder.

Men ud over sædens forræderiske afsløringer af mulige kriminelle handlinger, så virker "sædsporene" også undergravende for den traditionelle maskulinitet, fordi de afslører mænd uden kontrol og uden moral, her inddrager Moore f.eks. Bill Clintons affære med Monica Lewinsky. Når præsidenten på denne måde er underlagt sine lyster, kan der stilles spørgsmål ved hele det præsidentielle embede, og når præsidenten samtidig ikke har kontrol over sine kropsvæsker, men derimod uforsigtigt lader sig afsløre af dem, så daler hele embedets troværdighed også (134). I både Clinton/Lewinsky sagen og DNA-beviset afsiges en moralsk dom over sædens ejermand, og den moralske dom afhænger af teknologiens evne til at afsløre den virkelige sandhed og pege på sædens virkelige ophav. På den måde medvirker teknologien til at understøtte og legitimere kulturelle konstruktioner af bestemte mænd som seksuelle vilddyr uden moral og kontrol. Og som Moore skriver, så udpeges den sande maskuline natur af mænds kropsvæsker (145).

Moore's undersøgelser af kulturelle, sociale og medicinske konstruktioner og analyser af sæd er spændende og bevidsthedsudvidende læsning. Og man er undervejs virkelig godt underholdt, selvom jeg nogen gange overvejede, om mænd ville mere sig helt så meget, som jeg gjorde. Analyserne i *Sperm Counts* er grundige og velunderbyggede og åbner for en ny forståelse af nogle af de undertrykkende mekanismer, der er med til at konstruere og opretholde den hegemoniske maskulinitet. Samtidig er bogen letlæst og velskrevet, og den indeholder et afsluttende metodekapitel, som kan være inspiration for alle, der har lyst til at tage tråden op, hvor Moore slap. Metodekapitlet er en guide for forskere, der vil arbejde med "the sticky business of sperm" og det er der sikkert mange, der vil efter at have læst *Sperm Counts. Overcome by man's most precious fluid*, for det lyder ret sjovt!

Gry Høngsmark Knudsen er mag.art i Kunsthistorie og Køn, Kommunikation og Kultur.